

gimnaziju 1921, a doktorat prava postigao 1926. God. 1938. postao je honorarni nastavnik rimskog prava, 1940. privatni docent i izv. profesor, a 1945. redovni profesor na Pravnom fakultetu.

Suradivao je s ocjenama u Historijskom zborniku IV, V i IX, a napisao je i dvije pravnohistorijske studije o do tada nepoznatim srednjovjekovnim pravnim spomenicima kod nas. U raspravi: *Oporuka splitskog priora Petra*, Rad JAZU 283, 1951, 119—174, došao je do zaključka da je ta oporuka, sačuvana u prijepisu XVI st., nastala na kraju VIII ili na početku IX stoljeća. Međutim je J. Stipišić kasnije dokazao (Zbornik Hist. instituta JAZU 2, 1959) da ona potječe iz kraja XI st. kada se prior Petar 1097. spominje u jednom dokumentu. Druga rasprava: *Das Trogirer »Zavod«-Buch vom Jahre 1326*, Studien zur älteren Geschichte Osteuropas I, Wiener Archiv für Geschichte des Slawentums und Osteuropas I, Graz — Köln 1956, 33—49, odnosi se na pitanje zemljišnog vlasništva u selu Ostrogu, dugo vremena spornom između Trogira i Splita (usp. ocjenu N. Klaić u HZ XI—XII, 1958—59, 304—305).

God. 1964. Horvat je u JAZU održao predavanje o »Planu mirovne organizacije češkoga kralja Jurja Podjebradskog« iz god. 1462—64 (izdano u seriji: Predavanja održana u JAZU 34, 1965, str. 36). To je predavanje bilo u stvari naš prilog međunarodnoj proslavi spomenutog plana, koju je UNESCO organizirao u zajednici s Čehoslovačkom akademijom nauka 28.—30. IX 1964. u Pragu. Poslije Vl. Mažuranića, koji je u nas prvi upozorio na taj plan i njegovo značenje u razvoju ideje o osiguranju trajnog mira u Evropi (Ljetopis JAZU 34, 1920, 65—82), Horvat se mogao poslužiti opsežnijom novom literaturom i materijalima sa simpozija koji je održan u okviru praške proslave. Pošto je ocrtao genezu plana i dao njegovu analizu kao pravno-historijskog dokumenta, on je svom predavanju dodao potpun tekst plana na latinskom originalu (27—36), u kritičkom izdanju Jiří Kejřa, priređenom na temelju pet očuvanih rukopisa.

(Nastavak u idućem svesku.)

Jaroslav Šidak

Dr Miljenko Protega

U 61. godini života iznenada je i neočekivano 1. listopada 1968. umro dr Miljenko Protega, s čijom smrću je naš javni život izgubio neumornog radnika, naša kultura i znanost iskrenog entuzijastu, mnoge ustanove i udruženja, a napose Povijesno društvo Hrvatske, vrijednog i zaslužnog člana. Njegova prerana smrt duboko je potresla sve one koji su s njim dolazili u doticaj ili ga poznavali.

Miljenko Protega rodio se u trgovačkoj porodici 7. II 1908. u Šibeniku, gdje je završio osnovno i srednje školovanje; zatim se upisao na Pravni fakultet u Zagrebu, na kojem je diplomirao i doktorirao (1932). Već tada posjedovao je široku kulturu i opsežno znanje, što je stalno proširivao i produbljavao, tako da je izrastao u svojevrnog enciklopedistu. To je nesumnjivo u znatnoj mjeri utjecalo na trasiranje njegova životnog puta kao i na njegovu društvenu aktivnost uopće.

Već u ranoj mladosti, kao gimnazijalac, pod utjecajem napredne literature opredijelio se za revolucionarna stremljenja i radnički pokret. Otada pa do smrti nepokolebljivo je ustrajao u borbi za interese radničke klase i socijalizma. Takva njegova postojanost bila je praćena sad većim sad manjim teškoćama i samoodricanjima. Na početku samog opredjeljivanja za socijalistički pokret došao je u sukob kako s postojećim društvenim sistemom i njegovim institucijama, tako i sa svojom užom sredinom. Njemu je to moralo biti utoliko teže, jer ga uz revolucionarni pokret nije vezala teška materijalna situacija (neimaština), već je, naprotiv, tom pokretu podredio svoj vrlo povoljan materijalni i društveni položaj. Bio je jedan od rijetkih intelektualaca koji je iz takve sredine vezao svoju sudbinu sa sudbinom radničke klase. Ideali socijalizma i oslobođenja čovjeka vodili su ga na tom putu i davali mu snage da na njemu ustraje.

Njegova napredna opredijeljenost i aktivnost bila je zapažena, registrirana i praćena. Policija ga ne pušta iz vida otkad je došao na studij u Zagreb, gdje je pristupio naprednim studentima-marksistima. Aktivno je učestvovao u svim akcijama tih studenata i u antirežimskim demonstracijama. Slijedili su progoni, hapšenja i sl. Paska policije pratila ga je od šestojanuarske diktature (1929) kao stalna sjena. U vojsci je također bivao optuživan i šikaniran zbog svoga uvjerenja.

Kao advokatski pripravnik, a kasnije advokat, Protega se 1934. nastanjuje u Zagrebu i tada se njegova napredna aktivnost još više pojačava. Između ostalog bio je znatan njegov doprinos izdavanju i širenju marksističke literature. On ulazi u izdavačku zadrugu »Hrvatska naklada« (1937), u kojoj uskoro, uz rukovodstvo u kojem su O. Keršovani, V. Bakarić, P. Gregorić i dr., postaje predsjednik i njen rad usklađuje s potrebama Komunističke partije. Uvećao se broj izdanja, a znatno je porastao i njihov tiraž. Posebno mjesto zauzima poznati marksistički časopis »Izraz«, čija su pojava i izdavanje bilo omogućeni postojanjem i izdavačkom djelatnošću »Hrvatske naklade«.

Godine 1939. Protega je postao član Komunističke partije i za njene potrebe obavljao i vršio različite poslove i dužnosti. Posvuda, kamogod je stigao, osjećala se njegova dinamičnost i revolucionarni zanos.

Okupacija zemlje zatekla ga je u Zagrebu i tu biva odmah među prvim našim intelektualcima komunistima uhapšen, a zatim 2. V 1941. interniran u Austriji. Iz internacije je oslobođen 10. V 1945. i istog se mjeseca vratio u Zagreb. Neizmjerno radostan što vidi oslobođenu zemlju u kojoj će moći realizirati svoje ideale, za koje se toliko borio i za koje je žrtvovao dobar dio svoje mladosti, baca se svim žarom starog i prekaljenog borca na posao da bi se zemlja što prije podigla iz ruševina i da bi socijalizam postao stvarnost. Otpočinje njegova dvadesetogodišnja intenzivna i mnogostruka djelatnost, u kojoj nije nikad pokazivao znakove umora. Nižu se funkcije i poslovi, koje mu narodna vlast i socijalistička zajednica povjeravaju. Njihov broj je bio doista znatan. Među ostalim bio je u različito doba pomoćnik ministra socijalne politike, honorarni docent na Pravnom fakultetu, predsjednik Komiteta za naučne ustanove, sveučilište i visoke škole NR Hrvatske, direktor Republičkog zavoda za socijalno osiguranje, Republički sekretar za pravosuđe, zastupnik Sabora i predsjednik saborske zakonodavno-pravne komisije, član Odbora za unutrašnju politiku Izvršnog vijeća Sabora NR Hrvatske, član Savjeta za naučni rad

NR Hrvatske i predsjednik Odbora za društvene nauke u tom Savjetu, glavni urednik Enciklopedije Leksikografskog zavoda, te urednik i suradnik za pravnu struku Enciklopedije Jugoslavije, član Upravnog odbora Leksikografskog zavoda, predsjednik Udruženja pravika NR Hrvatske, predsjednik Savjeta Instituta za društveno upravljanje NR Hrvatske, član Ustavne komisije NR Hrvatske, predsjednik Savjeta Pravnog fakulteta, predsjednik Komisije za izradu zakona o Ustavnom sudu, predsjednik Sveučilišnog savjeta, odbornik i do sada jedini počasni predsjednik Povijesnog društva Hrvatske.

Miljenko Protega javljao se povremeno kao pisac, publicist i teoretičar. Već na studiju bio je zapažen svojim istupanjima. Otada pa do smrti zaokupljala su ga ekonomska, pravna i ideološka pitanja. Svoje priloge objavljivao je u časopisima »Zadrugarstvo« (Beograd 1930), »Nova Evropa« (Zagreb, 1931—32), »Djelo« (Zagreb 1949), »Naša zakonitost« (Zagreb 1956—58), u tjedniku »Naprijed«, u dnevniku »Vjesnik«, u »Enciklopediji Jugoslavije« i u »Enciklopediji Leksikografskog zavoda«. Treba istaći da Protega, kao ni drugi revolucionari njegove generacije, nije mogao odvojiti dovoljno vremena za znanstveni rad, jer je valjalo rješavati urgentna i svakodnevna pitanja koja je život sobom donosio. On se, nadalje, s uspjehom ogledao kao sveučilišni predavač predajući neko vrijeme političku ekonomiju na Pravnom fakultetu u Zagrebu. Njegova su predavanja bila koncizna i vrlo zanimljiva, tako da je njima osvajao slušače.

Ivan Erceg

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA XXI—XXII

1968—69

Redakcioni odbor

IVAN KAMPUŠ
OLEG MANDIĆ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

IZDAJE
POVIJESNO DRUŠTVO HRVATSKE
ZAGREB